

ปิรามิดขั้นบันไดของฟาโรห์ซุเซอร์

ณ เมืองซาคคารา

STEP PYRAMID OF ZOSER : SAKKARA

มนัส อารยพัฒน์

การศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมตะวันตก อาจเริ่มต้นโดยการศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และอารยธรรมของชาวอียิปต์โบราณก่อน ทั้งนี้เพราะเมื่อประมาณห้าพันปีก่อนนั้น ชาวอียิปต์ได้ชื่อว่าเป็นชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมสูงสุดชาติหนึ่งของโลก ดังจะเห็นจากผลงานและหลักฐานต่างๆ ที่ทิ้งไว้ให้เห็นเป็นประจักษ์พยานมากมาย อาทิ เช่น ปิรามิด วัตถุอารยธรรมต่างๆ รวมทั้งหลุมฝังศพที่เต็มไปด้วยภาพแสดงเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอียิปต์สมัยนั้น อย่างละเอียดลออเกือบทุกด้าน เป็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ สิ่งที่สามารถเหลือให้เห็นจนถึงทุกวันนี้ นั้นล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวข้องกับความตายแทบทั้งสิ้น ในขณะที่พระราชวัง สถานที่ราชการ และบ้านเรือนราษฎรนั้นไม่มีอะไรเหลือให้เห็นเป็นชิ้นเป็นอันเลย แม้แต่เมืองเมมฟิส (Memphis) เอง ก็ไม่มีอาคารใดๆ เหลืออยู่ นอกจากซากปรักหักพังเท่านั้น จน

แทบไม่น่าเชื่อว่าที่นี่ครั้งหนึ่งคือเมืองหลวงของอาณาจักรอียิปต์ที่รุ่งเรืองที่สุด

หากได้ศึกษาลึกลงไปถึงศาสนาและความเชื่อของคนสมัยนั้น เราจะไม่แปลกใจเลยว่าชาวอียิปต์ให้ความสำคัญกับความตายมากกว่าชีวิตในปัจจุบัน พวกเขาเชื่อว่าชีวิตหลังความตาย (After Life) นั้น เป็นชีวิตที่ยาวนาน แต่ชีวิตปัจจุบันนั้นสั้นมาก เพราะฉะนั้นการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความตายย่อมต้องใช้วัสดุที่คงทนแข็งแรงที่สุดเท่าที่มนุษย์ในสมัยนั้นจะหาได้ ส่วนสถานที่อื่นๆ นั้นไม่มีความจำเป็นเพราะหากเสียหายขึ้นมาครั้งใดซ่อมหรือแล้วซ่อมแซมให้ดีขึ้นได้เสมอ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอาคารทางศาสนาและที่ฝังศพทั้งหลายจึงได้สร้างด้วยหินขนาดใหญ่เพื่อความคงทนแข็งแรงในขณะที่พระราชวังและบ้านเรือนต่างๆ กลับสร้างด้วยอิฐสอโคลน (Mud-Brick) ที่ได้มาจากกริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งมีความคงทนน้อยกว่ามากมายนัก เมื่อเวลาผ่าน

ไปเป็นพัน ๆ ปี จึงไม่มีอะไรให้เห็นเหมือนเช่นที่ฝั่งศพและวัดวาอารามทั้งหลาย

นอกจากนี้แล้วนักประวัติศาสตร์ยังเชื่อกันว่าชาวอียิปต์ในสมัยนั้น จะตระเตรียมการใช้ชีวิตหลังความตายอย่างจริงจัง ในขณะที่ตนยังมีชีวิตอยู่ โดยที่ทุกคนจะมุ่งมั่นสร้างชีวิตเพื่อที่จะได้มีความสุขหลังจากที่ตายจากโลกนี้ไปแล้วและเพื่อให้มีชีวิตเป็นอยู่อย่างสุขสบายเหมือนเช่นเมื่ออยู่ในโลกนี้ พวกเขาที่จะสร้างหลุมฝังศพให้กับตนเองพร้อมกับประดับประดาสิ่งต่าง ๆ เท่าที่ตนจะสามารถจัดหาได้ และเมื่อเสียชีวิตลงญาติผู้ตายก็จะนำไปเก็บไว้ที่ฝั่งศพที่จัดเตรียมไว้แล้ว พร้อมกับภาชนะ เครื่องใช้ อาหาร น้ำดื่ม และอุปกรณ์การล่าสัตว์ต่าง ๆ ด้วย รวมถึงสิ่งของมีค่าอื่น ๆ ตามแต่ฐานะของผู้ตาย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ตายได้มีสิ่งของเครื่องใช้และอาหารครบครันที่จะใช้ในโลกลงหน้าได้อย่างสุขสบาย

เมื่อมีการนำเครื่องใช้และของมีค่าเข้ามาเก็บไว้ในหลุมฝังศพ ก็ย่อมมีผู้ขุดค้นและขโมยของเหล่านั้นเป็นประจำ ยังความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินและศพเป็นอันมาก ทำให้ต้องมีการพัฒนาหลุมฝังศพให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทางเข้าสู่หลุมฝังศพก็ได้รับการออกแบบก่อสร้างให้มีความลึกกลับซับซ้อนและแน่นหนายิ่งขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้คนและสัตว์บุกรุกหรือทำลายซากศพด้วย ทั้งนี้เพราะชาวอียิปต์เชื่อว่า

หากร่างกายผู้ตายถูกทำลายลงไปแล้ว วิญญาณของผู้ตายจะไม่สามารถกลับเข้ามาในร่างกายของผู้ตายได้อีกเลย แม้แต่ศพก็จะปล่อยให้เน่าเปื่อยไม่ได้เช่นกัน จึงได้มีการทำมัมมี่ (Mummification) เพื่อป้องกันภัยอันเกิดจากธรรมชาตินี้ด้วย

ในยุคแรก ๆ หลุมศพของกษัตริย์และขุนนางชั้นสูงคงจะมีลักษณะที่เรียบง่าย และไม่ใหญ่โตเท่าไรนัก ลักษณะออกมาเป็นมาสตาบา (Mastaba) คือเป็นหลุมสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขุดลึกลงไปในพื้นที่ราบเพื่อสร้างเป็นห้องเก็บศพ ส่วนผนังทั้ง 4 ด้านจะสูงเหนือพื้นขึ้นมาประมาณ 3-4 เมตร มีหลังคาเป็นรูปโค้งปิดอยู่ และมีช่องลงมาสู่ห้องเก็บศพ ซึ่งเมื่อพิธีศพเรียบร้อยแล้วช่องนี้ก็จะถูกปิดลงด้วยเศษหินอิฐและทราย ต่อมาก็มีการพัฒนาจากมาสตาบามาเป็นพีรามิดเป็นขั้น ๆ ครอบมาสตาบาอีกชั้นหนึ่ง ทำให้เกิดความแข็งแรงยิ่งขึ้นและในที่สุดก็กลายมาเป็นพีรามิดไป พีรามิดยุคแรก ๆ จึงเป็นพีรามิดแบบขั้นบันได ซึ่งถือว่าเป็นบันไดไปสู่สวรรค์นั่นเอง เราไม่สามารถทราบจำนวนของพีรามิดชนิดนี้ได้แน่นอนแต่ที่พอเห็นเป็นหลักฐานอยู่บ้างมีอยู่สามแห่งคือ พีรามิดขั้นบันไดของซูเซอร์, พีรามิดขั้นบันไดของ เซเคมเคต (Sekhemkhet) และพีรามิดแห่ง ซาไวยาต เอล อาร์ยัน (Zawiyet El-Aryan) พีรามิดทั้งสามแห่งนี้สร้างในราชวงศ์ที่ 3 ประมาณปี 2700-2600 ก่อนคริสตกาล เฉพาะสององค์แรกอยู่ที่เมืองซาคคารา

องค์ที่สามอยู่ที่เมืองซาเวเยต เอล-อาร์ยัน เข้าใจว่าเป็นปิรามิดสูงเพียง 6-7 ชั้นเท่านั้น และยังไม่เสร็จ

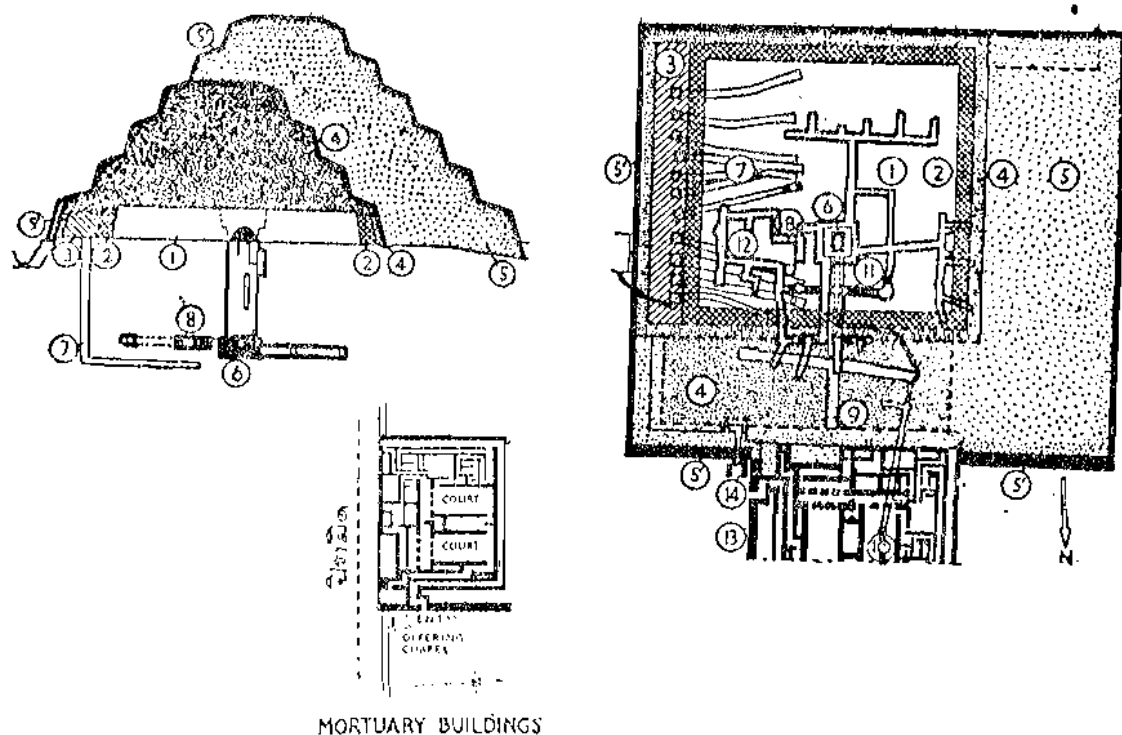
สำหรับปิรามิดขั้นบันไดของซูเซอรันั้น ถือว่าเป็นปิรามิดที่มีความสำคัญที่สุดองค์หนึ่งของประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมอียิปต์ทีเดียว ทั้งนี้ด้วยเหตุผลสามประการด้วยกันคือ

1. เป็นงานสถาปัตยกรรมที่เป็นโครงสร้างหินที่ใหญ่ที่สุดและเก่าแก่ที่สุดของโลก
2. เป็นที่รวมสถานประกอบพิธีศพแห่งเดียวเท่านั้นที่สมบูรณ์แบบที่สุดของอียิปต์โบราณและอยู่ภายในกำแพงเดียวกัน
3. เสาหินของอาคารได้รับการตกแต่งเป็นรูปแบบต่าง ๆ เป็นครั้งแรกของโลก

ปิรามิดขั้นบันไดของซูเซอร์ซึ่งถือเป็นงานสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดแห่งแรกของโลก สร้างขึ้นประมาณปี 2686 ก่อนคริสตกาล ที่เมืองซาเคคารา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำไนล์ตรงข้ามกับนครหลวงของอาณาจักรอียิปต์สมัยนั้น นักประวัติศาสตร์ชาวกรีกสมัยปี 5 ก่อนคริสตกาล ชื่อ เมนีโซ (Manetho) ได้บันทึกไว้ว่าเป็นผลงานการออกแบบและก่อสร้างโดยสถาปนิกประจำองค์ฟาโรห์ซูเซอร์ ที่มีชื่อเสียงมากนามว่า อิมโฮเทป (Imhotep) เชื่อ

กันว่าสถาปนิกผู้นี้เป็นผู้ริเริ่มในการนำหินมาเป็นโครงสร้างของอาคารทั้งหมด¹ ซึ่งก่อนหน้านี้อาคารที่สร้างด้วยโครงสร้างหินล้วนยังไม่ปรากฏจะมีก็ใช้เป็นบางส่วนอาคารเท่านั้น เมื่ออิมโฮเทปนำวัสดุก่อสร้างใหม่นี้มาใช้ ก็เป็นการช่วยให้งานสถาปัตยกรรมของอียิปต์โบราณสามารถคงอยู่ยั่งยืนต่อไปอีกนาน และเป็นความหวังใหม่ของผู้ที่พยายามเสาะแสวงหาวัสดุที่คงทนถาวรที่สุดมาสร้างหลุมฝังศพของตนเอง

ปิรามิดของซูเซอรันั้นมีรูปทรงปรากฏเด่นชัดว่าได้มีความตั้งใจที่จะเป็นมาสดาบาก่อน แต่ต่อมาได้มีการขยายขนาดออกไป และขยายออกเป็นรูปปิรามิดแบบขั้นบันไดในที่สุด รวมการเปลี่ยนแปลงประมาณ 5 ครั้ง (ดูภาพที่ 1) จนกลายเป็นปิรามิดขนาดใหญ่โดยมีความยาวที่ฐานวัดจากด้านตะวันออกถึงตะวันตกประมาณ 411 ฟุต และด้านเหนือถึงใต้ประมาณ 358 ฟุต มีส่วนสูงประมาณ 204 ฟุต ประกอบด้วยขั้นบันไดที่มีความสูงของแต่ละชั้นไม่เท่ากันรวม 6 ชั้นด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงในระยะแรกๆ เป็นขั้นบันไดเพียง 4 ชั้นเท่านั้น โดยมีมาสดาบที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 207 ฟุตและสูงประมาณ 26 ฟุตอยู่ข้างใต้ ต่อมาเมื่อขยายขนาดของปิรามิดออกไปทางด้านเหนือและด้านตะวันตก ก็มีได้มีการขยายมาสดาบตามแต่อย่างไร²

ภาพที่ 1 ปิรามิดชั้นบันไดของซูเซอร์ รูปแปลนและรูปตั้งมองจากด้านทิศใต้

1. รูปร่างของมาสตาบา
2. การขยายปิรามิดครั้งแรกขยายรอบมาสตาบาโดยเพิ่มชั้นของหินปูน 14 ฟุต
3. ขยายด้านตะวันออกออกไปอีก 28 ฟุต
4. ขยายด้านทั้งสี่ออกไป 9 ฟุตครึ่ง และสร้างเป็นปิรามิด 4 ชั้นบันได
5. การตกแต่งผิวชั้นบันไดด้วยหินปูนทึบ
6. ห้องเก็บศพสร้างด้วยหินแกรนิตสีชมพูทั้งห้อง
7. ช่องทางเดินลงสู่ห้องศพอื่น ๆ
8. ห้อง 2 ห้องอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของห้องเก็บศพ

ผนังทั้งหมดภายในมาสดาบาเป็นหินที่สกัดมาจากเหมืองในท้องถิ่น (Local Limestone) นั้นเอง แต่โครงสร้างด้านนอกทั้งหมดทำด้วยหินปูน จากเมืองทูราหรือที่เรียกกันว่าหินปูนทูรา (Tura Limestone) ซึ่งเป็นหินที่มีคุณภาพดีกว่าและแข็งแรงกว่ามาก สำหรับการวางผังห้องใต้ดินในชั้นแรกนั้น อิมโฮเทปตั้งใจจะให้ มีห้องเก็บศพ 2 ห้อง ซึ่งจะอยู่ใต้ช่องทางลงและล้อมรอบ ด้วยห้องแกลอรี่ (Galleries) อีก 4 ห้อง โดยมีทางเดินเชื่อมติดกันหมด แต่เมื่อมีการขยายขนาดขององค์พีระมิดออกไปปรากฏว่ามีการเจาะช่องตึกลงมาจากพื้นฐานพีระมิดด้านทิศตะวันออกถึง 11 ช่องและลึกลงไป 108 ฟุตจากนั้นก็จะต้องไปทางทิศตะวันตกและหยุดอยู่ใกล้กับแกนกลางขององค์พีระมิดขนาด 4 ชั้นบันได (ก่อนที่จะขยายเป็น 6-7 ชั้นบันได) เชื่อกันว่าช่องทางลงทั้ง 11 ช่องนี้ คงจะเตรียมไว้สำหรับเป็นที่เก็บศพของบรรดาญาติพระวงศ์ของกษัตริย์นั่นเอง เพราะได้ขุดพบหลักฐานภายในห้องเหล่านี้ ซึ่งมีเศษภาชนะเครื่องถ้วยชามนับเป็นพัน ๆ ชิ้น อีกทั้งยังได้พบโลงศพสองโลงซึ่งทำจากหินอะลาบาสเตอร์ (Alabaster) ภายในโลงศพโลงหนึ่งมีโครงกระดูกเด็กอยู่ด้วย แต่อีกโลงหนึ่งว่างเปล่า ส่วนห้องเก็บศพฟาร์โรห์ (Tomb-Chamber) เป็นห้องที่อยู่กลางแกนพีระมิด มีชั้นส่วนมัมมี่อยู่ด้วย (การทำมัมมี่ในสมัยนั้นยังไม่สุ่จะดีนัก เข้าใจว่าจะเริ่มทดลอง

ก็เป็นได้) ห้องเก็บศพนี้สร้างขึ้นด้วยหินแกรนิตสีชมพูจากเมืองแอสวาน (Aswan) ซึ่งเป็นหินที่แข็งแรงที่สุดในบรรดาหินทั้งหลาย ห้องนี้มีขนาดประมาณ 9 ฟุต 9 นิ้ว และมีความกว้างเท่ากับความสูงของห้องคือ 5 ฟุต 5 นิ้ว ทางเข้าของห้องนี้จะปิดด้วยแผ่นหินสลักแกรนิต (Granite Plug) เมื่อเสร็จพิธีศพแล้ว³

จุดเด่นของสถาปัตยกรรมแห่งนี้มิใช่อะไรที่องค์พีระมิดแต่เพียงแห่งเดียว จุดที่น่าสนใจที่สุดคือ การวางผังอาคารทั้งหมด (Complex) ทำให้สถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ประกอบพิธีศพที่มีความสมบูรณ์ที่สุดซึ่งอยู่ภายในกำแพงเดียวกันทั้งหมด ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็น “นครแห่งความตาย” (City of Dead) อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะได้มีการจำลองอาคารและพระราชวังต่างๆ มาอยู่ในสถานที่แห่งนี้ด้วย หากเราจะวิเคราะห์งานสถาปัตยกรรมของพีระมิดแห่งนี้อย่างละเอียดแล้ว จำเป็นจะต้องกล่าวถึงอาณาบริเวณโดยรอบของพีระมิดทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยอาคารต่างๆ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หลายแห่ง⁴ ดังต่อไปนี้คือ

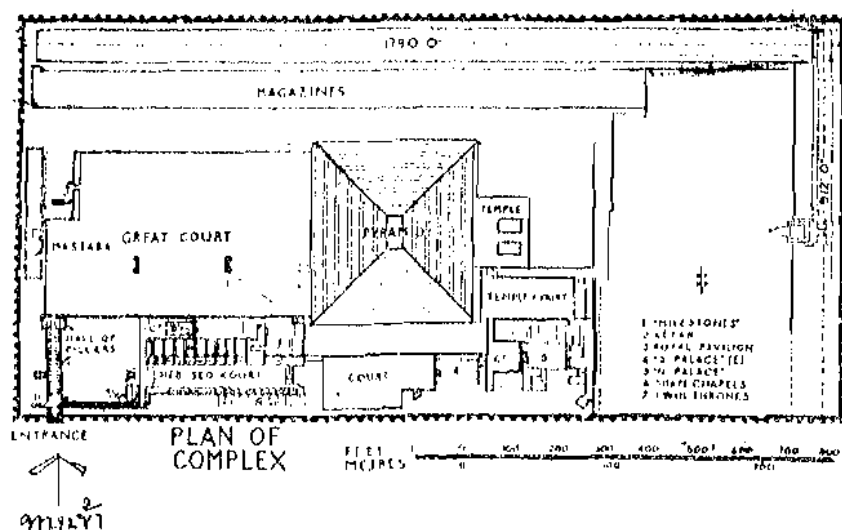
1. องค์พีระมิดชั้นบันได (The Step Pyramid)
2. อารามประกอบพิธีศพและลานโลง (Mortuary Temple and Court)
3. โรงสวดมนต์ (Offering Chapel)
4. ลานโลงขนาดใหญ่พร้อมแท่นบูชาศักดิ์สิทธิ์และศิลาจารึกหลุมศพ (The

- Great Court With Altar and Milestones)
5. มาสตาบา (Mastaba)
 6. โรงเก็บสัมภาระ (Magazines or Store-Houses)
 7. โถงทางเข้า (Hall of Pillars or Entrance Colonnade)
 8. พลับพลาที่ประทับ (Royal Pavillion Court)
 9. โบสถ์จำลอง (Sham Chapels or Dummy Chapels)
 10. พระราชวังเหนือและพระราชวังใต้ พร้อมด้วยลานโถงทั้งสองแห่ง (North and South Palace With Courts)
 11. ลานพิธีฮีบเซ็ดและบัลลังก์คู่ (Hib-Sed Court and Twin or Double Thrones)
 12. กำแพงเมืองและบ้อมปราการ (Enclosure Wall and Bastions)

สถานที่ที่สถาปนิกอิมโฮเทปเลือกสำหรับเป็น “นครแห่งความตาย” ให้กับฟาโรห์ของตนนั้น อยู่บริเวณที่ราบสูงของเมืองซาคคารา หันหน้าไปทางเมืองหลวงคือ นครเมมฟิส ซึ่งอยู่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำไนล์ และอยู่ทางทิศใต้ลงมาเล็กน้อยของสุสานมาสตาบาขนาดใหญ่ของเหล่ากษัตริย์ในราชวงศ์ที่หนึ่ง และ สอง จุด

เด่นจุดแรกของคอมเพล็กซ์นี้คือ กำแพงที่ล้อมรอบอาคารทั้งหมดของปิรามิดแห่งนี้ กำแพงเหล่านี้สร้างอย่างแข็งแรงมากเป็นกำแพงหินปูนทึบสูงถึง 35 ฟุต มีความยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ประมาณ 1790 ฟุตทั้งสองด้าน และมีความกว้างประมาณ 912 ฟุต ตลอดแนวกำแพงทั้งสองด้านจะมีบ้อมปราการขนาดเล็กรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางในแนวตั้งในทุกระยะ 13 ฟุตครึ่ง โดยมีขนาดเท่ากันหมด ยกเว้นบ้อมปราการขนาดใหญ่ (Bastions) 14 แห่ง ซึ่งวางอยู่โดยรอบกำแพงทั้งสองด้านเช่นกันโดยสร้างเป็นระยะห่างกันพอสมควรแต่ไม่เท่ากันนัก แต่ละบ้อมมีประตูบานใหญ่สองบาน ทว่าเป็น “ประตูหินจำลอง” (Stone False Doors) เพราะสร้างเหมือนประตูจริงแต่ไม่สามารถเปิดปิดได้ มีเพียงประตูทางเข้าแห่งเดียวเท่านั้นที่เป็นประตูที่เปิดเข้าออกได้จริง ๆ ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้อมปราการใหญ่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ (ดูภาพที่ 2 และภาพที่ 7)

หากพิจารณาเพียงผิวเผิน จะเห็นว่าการออกแบบผังบริเวณของปิรามิดแห่งนี้ จะให้ความรู้สึกว้า ทางเข้าสู่สถานที่นี้ไม่น่าสนใจเลย เพราะที่แห่งนี้มีบริเวณที่กว้างใหญ่มาก มีขอบเขตของกำแพงสูง ๆ ยาวเหยียด แต่มีทางเข้าออกเพียงทางเดียว แทนที่จะอำนวยความสะดวกโดยการเปิดประตูด้านอื่นบ้างเพื่อให้มีทางเข้าออกได้หลายทาง เพราะได้สร้างปราการใหญ่ไว้ถึง

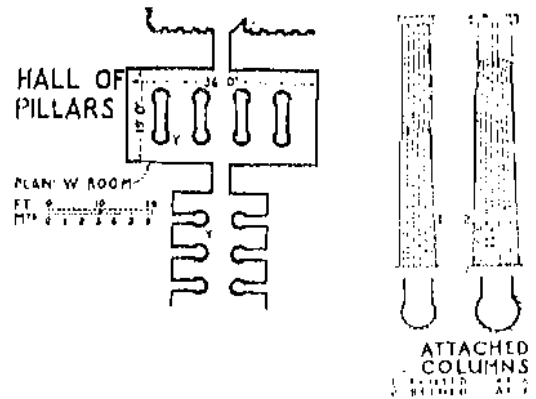

ภาพที่ 2 แบบแปลนภายในกำแพงของปรางค์มิดันบันไดของซูเซอร์

14 แห่ง แต่ละแห่งก็มีประตูหลอก ๆ ไว้แล้ว แต่เมื่อวิเคราะห์อย่างละเอียดยิ่งขึ้นจะพบว่า นี่ คือจุดประสงค์ของผู้ออกแบบที่ต้องการควบคุม ผู้คนเข้าออกในสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ ทุกคนจะเข้าและออกได้เพียงแห่งเดียวเท่านั้น นอกจากนี้สถาปนิกอิมโฮเทป (Imhotep) ยังได้สร้างทางเข้าแห่งนี้ให้ดูสง่างามเป็นการเชื้อเชิญ ยิ่งนัก โดยเริ่มตั้งแต่จากประตูใหญ่เข้าสู่โถงทางเข้า (Hall of Pillars) ที่มีเสาขนาดมหึมา เรียงรายกันยาวเหยียดถึง 40 ต้น เสาทรงกลม แต่ละต้นสูงใหญ่และมีผนังจากผนังห้องยื่นออกมาช่วยค้ำยัน ทำให้เกิดเป็นช่องหรือห้อง (Alcoves) ขึ้นมา เข้าใจว่าห้องที่เกิดขึ้นจากผนังยื่นเหล่านี้อาจจะเป็นที่ตั้งรูปปั้นของกษัตริย์ และญาติพระวงศ์เป็นแน่ ตามประเพณีชาว อียิปต์โบราณแล้วห้องทางด้านทิศใต้จะแทน

กษัตริย์แห่งอียิปต์ตอนบน ส่วนห้องด้านทิศเหนือจะเป็นของกษัตริย์อียิปต์ตอนล่าง และห้องจำนวนทั้งหมดนี้คงจะเกี่ยวข้องกับจำนวน โนม (Nome) ทั้ง 42 แห่งนี้ด้วย⁵ ส่วนของ หลังคาห้องโถงแห่งนี้มีเพดานที่เป็นแผ่นหินปูน ทุราวางเป็นแผ่น ๆ อยู่โดยที่เพดานจะแกะสลัก ลวดลายเหมือนกับต้นซุงที่นำมาวางเรียงกัน ซึ่งเข้าใจว่าเป็นการลอกเลียนแบบลวดลายของ เพดานไม้ซุงจากอาคารไม้สมัยก่อน ๆ นั่นเอง เหนือผนังห้องและใต้เพดานจะเป็นช่องแสงที่ เจาะเพื่อให้แสงสว่างสามารถเข้ามาในโถงทาง เดินได้แม้จะไม่เต็มที่นักก็ตาม ความสว่าง และเงามืด (Shade and Shadow) ที่ปรากฏอยู่ บนรูปปั้นหรือในห้องต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นไปตาม ความประสงค์ของผู้ออกแบบ (ดูภาพที่ 7) ทั้งนี้ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความวิเวกแว้งแว้งขึ้นให้

สมกับเป็นสถานที่สำหรับงานศพอย่างแท้จริง แม้แต่อาคารอื่น ๆ ก็มีลักษณะของความอับทึบ ซึ่งไม่เหมาะสำหรับผู้คนจะอยู่อาศัยได้เลย และมีแต่ความเงียบสงบและแสงสลัวๆ เท่านั้น ทั้งนี้ เพราะอาคารเหล่านี้เชื่อว่าเป็นสถานที่ของเทพเจ้าและดวงวิญญาณต่าง ๆ สถิตอยู่ทั้งสิ้น เมื่อเดินดูเสาอาคารทั้ง 2 แถวที่สูงใหญ่แล้ว ทำให้รู้สึกว่าการเดินทางที่กว้างขวางกลับดูแคบลงไปมากกว่าที่เป็นจริง จนกระทั่งเราเดินมาถึงสุดทางเดินก็เข้าสู่ใจกลางห้องโถงอีกห้องหนึ่ง เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศภายในอาคารหลังนี้ไปอีกแบบหนึ่งก่อนที่จะออกไปสู่ลานประกอบพิธีขนาดใหญ่ภายนอกห้อง (ดูภาพที่ 3) ห้องโถง (Vestibule) นี้มีขนาดกว้างจากทิศเหนือถึงใต้ประมาณ 19 ฟุต และมีความยาวจากด้านทิศตะวันออกถึงตะวันตก ประมาณ 36 ฟุต บรรยากาศของห้องโถงนี้แตกต่างออกไปคือ การวางตำแหน่งเสาหินผัดกับโถงยาวตรงที่เรียงแถวเสาหินเป็นคู่ๆ โดยมีผนังเกาะยึดกันในแต่ละคู่รวม 4 คู่ด้วยกันและลวดลายบนเสาคล้ายคลึงกับเสาในโถงยาว ผนังด้านยาวทางทิศตะวันตกของห้องนี้มีทางออกสู่ลานโล่งอันกว้างใหญ่ (The Great Court) การประกอบพิธีทางศาสนาใด ๆ ในลานแห่งนี้จะต้องให้ทางเข้าออกจากห้องโถงแห่งนี้เท่านั้น (ชาวอียิปต์โบราณสมัยนั้นยังไม่กล้าที่จะสร้างเสาหินรับน้ำหนักอาคาร เป็นเสาชนิดเดียว ๆ จึงต้องมีผนังมาช่วยค้ำยันด้วย)

ภาพที่ 3 แปลนห้องโถงทางเข้าและแนวเสา

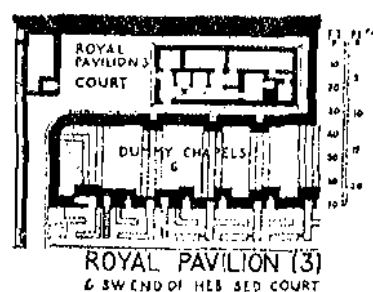
สำหรับลวดลายของเสาทั้งหมดในโถงทางเข้า ซึ่งมีลวดลายคล้ายกับลำต้นอัมมัตติดกันเป็นกลุ่มประมาณ 17-19 ข้อด้วยกันนั้น จอห์น โรเมอร์ (John Romer) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานที่น่าสนใจว่า อาจจะมาจากความเชื่อของชาวอียิปต์โบราณในเรื่องของความตาย ซึ่งย่อมหมายถึงการเดินทางอย่างไม่มีวันสิ้นสุดของดวงวิญญาณไปสู่ยังโลกหน้า การเดินทางทุกครั้งจะต้องเกี่ยวข้องกับเรือและแม่น้ำเสมอ โดยเฉพาะลุ่มแม่น้ำไนล์ ซึ่งตลอดริมฝั่งแม่น้ำจะมีต้นอ้อขึ้นอย่างหนาแน่น ชาวอียิปต์เชื่อว่าทุกครั้งที่ผู้ตายเริ่มเดินทางออกไปสู่โลกหน้าก็ต้องฝ่าตงต้นอ้อเหล่านั้นเพื่อที่จะลงเรือในแม่น้ำ จึงเปรียบเสมือนเป็นสัญญาณบอกแนวเขตระหว่างความเป็นกับความตายให้กับผู้เดินทาง⁶ ด้วยเหตุนี้เองที่สถาปนิกได้สร้างโถงทางเข้าที่มีเสาขนาดใหญ่โต โดยมีลวดลายดังที่กล่าวไว้ และแสดงถึงเขตแดนที่กษัตริย์ที่สิ้นชีพแล้วจะได้เดินทาง

ผ่านต้นอ้อเสาเหล่านี้ไปสู่หลุมฝังศพของตน ที่อยู่
ใต้องค์ปิรามิดชั้นบนได้ต่อไป

จากโถงทางเข้าผ่านออกมาด้านนอก จะ
เป็นบริเวณลานโถงขนาดใหญ่ (The Great
Court) เป็นสถานที่หนึ่งซึ่งฟาโรห์ใช้ประกอบ
พิธีการทางศาสนากลางแจ้ง และเป็นที่ตั้งแท่น
หินศักดิ์สิทธิ์ (Altar) อยู่อันหนึ่งและยังมีฐาน
หินรูปตัว “บี” (Pedestals B-Shaped) อยู่ 2
อัน ทั้งสองอย่างนี้วางอยู่ใกล้กับองค์ปิรามิดของ
ฟาโรห์ (ดูภาพที่ 2)

สิ่งที่น่าสนใจต่อไปคือ ลานโถงกับโบสถ์
จำลอง (Sham Chapels or Dummy Chapels)
ห้องเหล่านี้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีฮันเซ็ด ซึ่ง
เป็นพิธีต่ออายุให้กับกษัตริย์ให้มีชีวิตที่ยาวนาน
ออกไปอีกและมีความเป็นหนุ่มตลอดไป อิม-
โฮเทปได้จำลองส่วนต่าง ๆ ของห้องประกอบพิธี
สำคัญนี้มาไว้ในสุสานแห่งนี้ด้วยในพิธีนี้ นัก
บวชชั้นสูง (High Priest) จะเข้าไปทำพิธีสวด
ในห้องสวดของแต่ละห้อง ซึ่งมีลานโถงอยู่
หน้าห้อง เรียกว่า “ลานฮันเซ็ด” (Heb-Sed
Court) นอกจากนี้ ห้องแต่ละห้องยังมีประตู
จำลองเปิดอยู่ทุกห้อง ซึ่งถือกันว่าเป็นสถานที่
ที่รวมบรรดาเทพเจ้าของโนเม (Nome) ทั้งหมด
ในอียิปต์ห้องต่าง ๆ แบ่งเป็นสองกลุ่มเรียงเป็น
แถว ห้องที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกซึ่งมีจำนวน
ห้องมากกว่าจะแทนอาณาจักรอียิปต์ตอนบน
ส่วนห้องที่อยู่ทางด้านตะวันออกจะเป็นของ

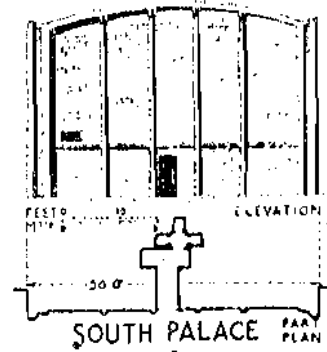
อาณาจักรอียิปต์ตอนล่าง เมื่อเทพเจ้าทั้งหมด
ยินยอมการต่ออายุให้ฟาโรห์แล้ว ฟาโรห์ก็จะ
เสด็จไปยังที่ตั้งบัลลังก์คู่ (Twin Thrones) ซึ่ง
ตั้งอยู่บนแท่นที่ยกสูงขึ้นจากพื้นเล็กน้อย แล้ว
พระองค์จะประทับบนบัลลังก์ที่อยู่ทางทิศตะวัน-
ตก เพื่อรอรับการสวมมงกุฎสีขาวอันเป็น
สัญลักษณ์ของอาณาจักรอียิปต์ตอนบนจากนัก
บวชชั้นสูง จากนั้นพิธีการต่าง ๆ จะกระทำซ้ำ
อีกครั้งหนึ่ง โดยที่ฟาโรห์จะเสด็จมาประทับบน
บัลลังก์อีกอันหนึ่งเพื่อที่จะรับการสวมมงกุฎสีแดง
อันเป็นสัญลักษณ์ของอาณาจักรตอนล่างของ
อียิปต์ ในระหว่างการประกอบพิธีต่าง ๆ ซึ่งต้อง
ใช้เวลาอันยาวนาน ฟาโรห์อาจเข้าไปพักผ่อนใน
พลับพลาที่ประทับ (Royal Pavilion Court) ที่
สร้างไว้ทางด้านทิศตะวันตกของลานฮันเซ็ดนี้⁸
ก็ได้ (ดูภาพที่ 4) หลังจากทั้งหมดของอาคาร
หลังนี้ใช้หินแผ่นหนา ๆ สกัดส่วนที่เป็นเพดาน
ให้มีผลดลยคล้ายก้อนไม้ซึ่งดังได้กล่าวไปแล้ว
ในตอนต้น การประกอบพิธีทั้งภายในอาคาร
และบริเวณลานโถงใหญ่นั้นทั่วกันอย่างไร ไม่มี
ใครทราบได้แน่นอน นอกจากสันนิษฐานเอา

ภาพที่ 4 แปลนห้องพลับพลา

จากหลักฐานที่เหลืออยู่บ้าง และจากบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของอียิปต์

ทางด้านตะวันตกของปิรามิด ยังมีอาคารเด่นที่น่าสนใจอีก 2 หลัง เรียกว่าพระราชวังทิศใต้หรือวังใต้ (South Palace) และพระราชวังเหนือ (North Palace) ทั้งสองแห่งนี้สถาปนิกได้จำลองแบบมาจากพระราชวังจริงและถือว่าเป็นขนาดเท่าของจริงด้วย อาคารทั้งสองมีลานโล่งอยู่ด้านหน้า โดยที่ลานโล่งของวังใต้มีขนาดใหญ่กว่าของวังเหนือมาก (ดูภาพที่ 5) จุดเด่นที่สุดของอาคารทั้งสองนี้อยู่ที่เสาและชนิดของหัวเสา นั่นคือ อาคารวังเหนือมีเสารับน้ำหนักหลังคาโค้งอยู่ 3 ด้าน เป็นแบบเสาดัดกับผนัง (Engaged or Attached Columns) ลำต้นเสาเป็นรูปทรงของต้นปาล์ม ส่วนวังใต้มีเสาดินมีรูปร่างเป็นดอกบัว (Lily) บนหัวเสา (Capital) เป็นรูปของโขนไม้ 2 ใบพับลง ตรงกลางมีรูเจาะทั้งไว้หนึ่งรูเหมือนเลียนแบบเสาไม้ที่เดียว ลักษณะของกลุ่มเสาเหล่านี้พบได้เพียงเฉพาะที่ปิรามิดแห่งนี้แห่งเดียวเท่านั้น เพราะไม่เคยพบในงานสถาปัตยกรรมสมัยต่อ ๆ มาอีกเลย ในเรื่องของสัญลักษณ์นั้น ชาวอียิปต์ถือว่า ต้นดอกบัวเป็น สัญลักษณ์แทนอาณาจักรอียิปต์ตอนบน และต้นปาล์มแทนอาณาจักรอียิปต์ตอนล่าง ดังนั้น เมื่อนักประวัติศาสตร์ได้พิจารณาจากกลายต่าง ๆ แล้ว มีความเห็นว่าวังเหนือเปรียบเสมือนวังที่จำลองมาจากพระ-

ภาพที่ 5 แปลนและรูปด้านวังใต้

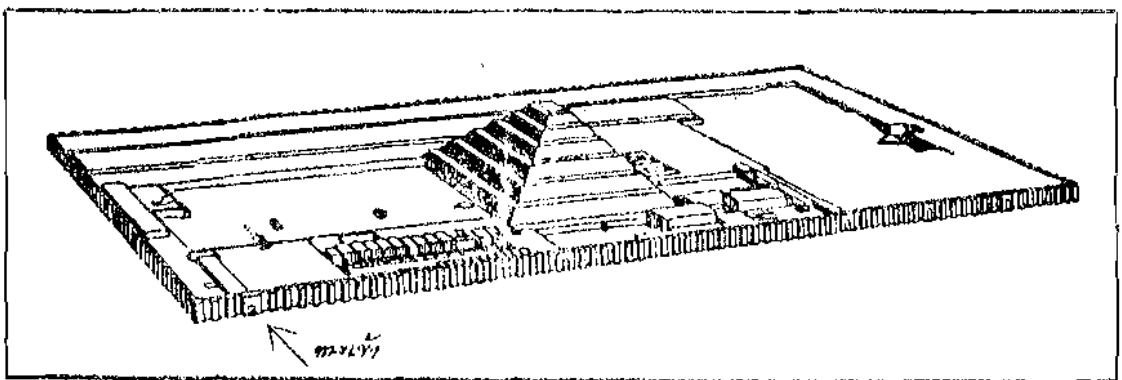
ราชวังในเมืองหลวงของอียิปต์ตอนล่าง คือ จากเมืองบูโต และวังใต้จำลองมาจากพระราชวังในเมืองหลวงของอียิปต์ตอนบน คือเมืองนีเคนนั่นเอง

อาคารที่สำคัญมากอีกหลังหนึ่งคือ อารามประกอบพิธีศพ (Mortuary temple) และโรงสวดเล็ก ๆ (Offering Chapel) ซึ่งอยู่ติดกับฐานองค์ปิรามิดชั้นบันไดทางด้านเหนือเป็นอาคารรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ภายในมีห้องต่าง ๆ จัดแบ่งเป็นสองส่วนเหมือนกันหมดพร้อมด้วยลานโล่งขนาดเดียวกันสองแห่งเช่นกัน เข้าใจว่าจะมีพิธีกรรมสองครั้งเช่นเดียวกับพิธียัมเซ็ดสำหรับอียิปต์ตอนบนและตอนล่าง ส่วนอาคารหลังยาวที่ติดอยู่ด้านตะวันตกที่เรียกว่า แมกกาซีน (Magazines) เข้าใจว่าคงเป็นที่เก็บสัมภาระต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธี ส่วนบริเวณที่ว่างๆ ด้านเหนือขององค์ปิรามิดไม่ทราบว่าจะใช้สำหรับอะไร ซึ่งเข้าใจว่ายังสร้างไม่แล้วเสร็จมากกว่า สำหรับมาสตาบาที่อยู่ติดกำแพงทางทิศใต้ชั้นยังไม่

สามารถหาหลักฐานได้ว่าเป็นมาศตบาของใคร แต่สันนิษฐานว่า คงจะเป็นหลุมฝังศพแห่งที่สองของฟาโรห์ ซุเซอร์ หรือไม่ก็เป็นของญาติ พระวงศ์ต่าง ๆ

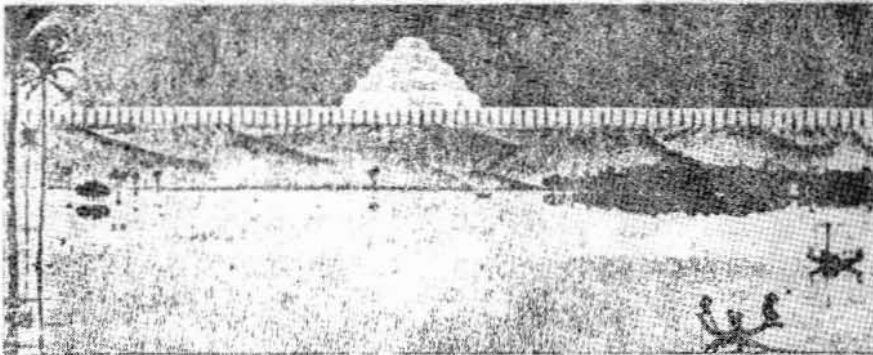
ส่วนด้านการวางแผนผังอาคารทั้งหมด (Complex layout) พอจะวิเคราะห์ได้ว่า ผังอาคารไม่ได้วางในลักษณะเป็นสมมาตร (Symmetrical) แต่มีความสมดุลย์ (Balance) ในตัวของมันเอง โดยเฉพาะถ้าเรามองดูในแง่ของการจัดประโยชน์ใช้สอยของอาคารและบริเวณต่าง ๆ รวมทั้งกิจการทั้งหลายที่อาจเกิดขึ้นในงาน ประกอบพิธีต่าง ๆ (Functions and Activities) เราจะเห็นได้ชัดเจนว่ากิจกรรมเหล่านั้นถูกจัดเป็นกลุ่มโดยเส้นสมมุติที่เราลากแบ่งครึ่งคอมเพล็กซ์หลังนี้ จากด้านเหนือจดด้านใต้ เส้นแบ่งครึ่งนี้จะตัดผ่านตัวมาศตบามาสู่ลานโล่งขนาดใหญ่ ผ่านองค์ปรัมมิตชั้นบันได ซึ่งเป็นจุดรวมสายตา (Focal point) และเป็นองค์ประกอบที่เด่นสง่า

ที่สุด จากนั้นเส้นก็จะตัดผ่านกลางอารามประกอบพิธีศพไปยังบริเวณโล่งกว้างทางด้านเหนือ เส้นแบ่งครึ่งนี้จะแบ่งคอมเพล็กซ์ออกเป็นสองซีก โดยที่ซีกตะวันออกจะเป็นที่รวมของอาคารต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมทางศาสนาก็จะเกิดขึ้นในบริเวณนี้ รวมทั้งทางเข้าออกของคอมเพล็กซ์นี้ก็อยู่ทางซีกนี้ด้วย ส่วนซีกตะวันตกนั้นก็เห็นเพียงส่วนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เท่านั้น จะเห็นได้ว่าการวางแผนผังอาคารแตกต่างกับซีกตะวันออกมาก กล่าวคือแทนที่จะมีอาคารหลังเล็ก ๆ เป็นจำนวนมาก กลับเป็นอาคารหลังใหญ่และยาวเหมือนเรือนนอนของทหารอยู่เพียง 2-3 หลังเท่านั้น แม้แต่แท่นหินศักดิ์สิทธิ์ (Altar) ยังวางอยู่ใกล้แนวเส้นแบ่งครึ่งก็จริง แต่ก็ยังค่อนข้างไปทางซีกตะวันออกมากกว่า (ดูภาพที่ 6) ในเรื่องการวางแผนผังพอสรุปได้ว่า อิมโฮเทปได้วางอาคารต่าง ๆ ให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมกับการประกอบพิธีต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อทางศาสนาที่มี

ภาพที่ 6 ภาพเขียนแสดงขอบเขตของปรัมมิตชั้นบันไดของซุเซอร์

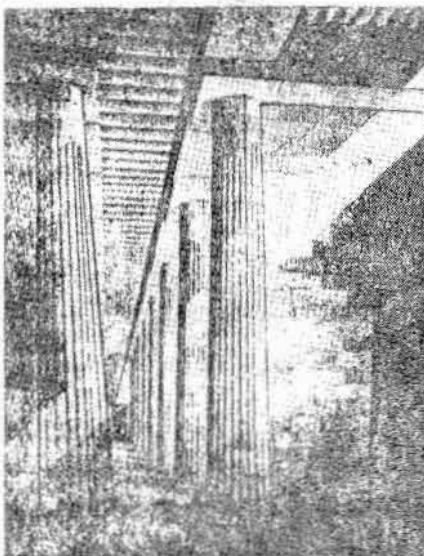
EGYPTIAN ARCHITECTURE

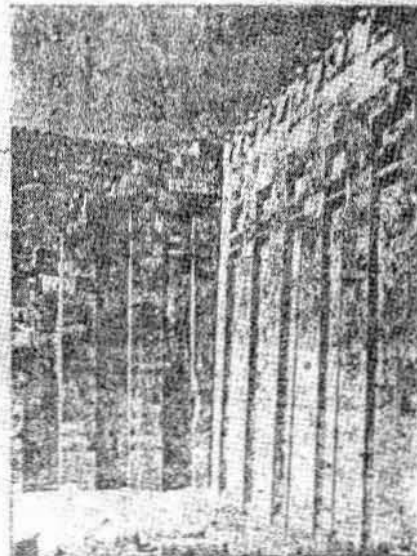
A. Restored view of the pyramid and enclosure from the flooded Nile valley

B. Aerial view of the pyramid and enclosure (restored model)

C. Processional corridor (restored)

D. Angle of great court

Step Pyramid, Sakkāra (2778 B.C.). See p. 27

ภาพที่ 7 มุมต่าง ๆ ของปิรามิดขั้นบันไดของชูเชอร์

อิทธิพลต่อการวางที่ตั้งของอาคารแต่ละหลังและลานโล่งต่าง ๆ โดยทำให้เกิดความสมดุลย์ขึ้นอย่างน่าชมเชย เขาได้แยกกิจกรรมต่าง ๆ ออกอย่างเป็นระเบียบโดยให้ซีกตะวันออกของคอมเพล็กซ์เป็นส่วนการประกอบศาสนกิจ ส่วนทางซีกตะวันตกก็ให้เป็นส่วนสนับสนุนกิจการ เช่น โรงเก็บสัมภาระ (Magazines or Store Houses) เพื่อใช้ในการประกอบพิธีต่าง ๆ เป็นต้น

ปริามิตชั้นบันไดของซูเซอร์และอาณานิคมโดยรอบภายในกำแพงของปริามิตเป็นสถานที่แห่งเดียวที่รวบรวมเอาอาคารและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมดมารวมกันอยู่ภายในกำแพงเดียวกันและไม่ปรากฏว่าได้มีการสร้างคอมเพล็กซ์เช่นนี้อีกเลยในสมัยต่อมา แม้ว่างานก่อสร้างอาคารด้วยหินจะมีข้อบกพร่อง และขาดความประณีตบรรจงเชื่อมต่อของหินอยู่มากก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของงานหิน ในส่วนที่ได้รับการยกย่องมากที่สุดก็คือการวางผังอาคารและการสร้างบรรยากาศให้กับสถานที่แห่งนี้ของอิมโฮเทป ให้เสมือนหนึ่งเป็น “นครแห่งความตาย” อย่างแท้จริง รายละเอียดต่าง ๆ ของสถานที่แห่งนี้ก็เพิ่งได้รับการค้นพบจากนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีของรัฐบาลอียิปต์เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1940 ทำให้เราสามารถทราบเรื่องราวเพิ่มเติมและเขียนผังอาคารทั้งหมดจากซากปรัก

หักพังได้อย่างถูกต้องและใกล้เคียงความเป็นจริงยิ่งขึ้นไปอีก และจากการค้นพบหลักฐานใหม่ ๆ ดังที่กล่าวแล้วนี้เองทำให้เราเข้าใจในเจตนารมณ์ของฟาโรห์ซูเซอร์ที่ต้องการให้สถานที่ฝังศพของพระองค์มิใช่เป็นเพียงแต่มาสดาบาเช่น กษัตริย์องค์ก่อน ๆ หากต้องการให้สถาปนิกจำลองศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรอียิปต์ในสมัยพระองค์ทั้งหมดให้มารวมอยู่ในนครแห่งความตายนี้ เพื่อพระองค์จะได้ปกครองอาณาจักรแห่งนี้อีกไปอีกในโลกหน้า และจากแนวความคิดริเริ่มของสถาปนิกอิมโฮเทปก็เองทำให้มาสดาบาของกษัตริย์และญาติพระวงศ์ได้เปลี่ยนโฉมเป็นปริามิตไปในที่สุด และการนำวัสดุใหม่เข้ามาทำการก่อสร้างอาคารโครงสร้างหลังเป็นครั้งแรกนั้น ยังผลให้ชนชาติอียิปต์เป็นที่รู้จักไปทั่วโลกว่าเป็นชาติที่มีอารยธรรมสูงสุดเมื่อสมัย 5000 ปีมาแล้ว ทั้งนี้เพราะชาวอียิปต์เป็นชาติที่ชอบจารึกเรื่องราวต่าง ๆ ของตนลงในผนังและส่วนต่าง ๆ ของอาคารมาก และเมื่ออาคารเหล่านั้นสร้างด้วยหินขนาดใหญ่และมีความคงทนอย่างมาก ก็พลอยทำให้เรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เขาเหล่านั้นบันทึกไว้สามารถอยู่รอดมาได้จนถึงทุกวันนี้ ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับชนชาวอียิปต์ตราบนานเท่าทุกวันนี้

อภิศานคัพ

ฟาโรห์ (Pharaoh)

คำว่า “ฟาโรห์” เป็นคำเรียกพระเจ้าแผ่นดินของชาวฮีบรูว์ (Hebrew) แปลว่า “Great House” เป็นประมุขสูงสุดทางการศาสนาและการปกครองของชาวอียิปต์โบราณ ชาวอียิปต์ถือว่าฟาโรห์ของตนเยี่ยงเทพเจ้าองค์หนึ่ง และถือว่าพระองค์เป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับเทพเจ้าทั้งหลาย บางครั้งฟาโรห์ถือว่าตนเป็นลูกชายของเทพเจ้าเร (พระอาทิตย์) จะเห็นได้ว่าชื่อฟาโรห์ในบางราชวงศ์จะมีคำว่า “เร” ต่อท้าย เช่น ฟาโรห์นิวเซอร์ เร หรือซาซู เร เป็นต้น บางครั้งฟาโรห์บางองค์ก็ถือว่าตนคือพระเจ้าเสียเอง ฟาโรห์มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองประชาชนของตนให้อยู่อย่างมีความสุขทั้งในโลกปัจจุบันและโลกหน้าในขณะเดียวกันก็จะส่งคนออกเก็บภาษีจากชาวบ้านด้วย

อาณาจักรอียิปต์ตอนบนและอียิปต์ตอนล่าง (The Upper Egypt and The Lower Egypt)

อียิปต์ก่อนสมัยราชอาณาจักรเก่า (The Old Kingdom) ได้มีการแบ่งการปกครองออกเป็นสองส่วนอย่างอิสระต่อกันคือ อาณาจักรอียิปต์ตอนบน ซึ่งได้แก่บริเวณแม่น้ำไนล์ไหลผ่านหุบเขา มีเมืองหลวงชื่อนีเคน (Nekhen)

และอียิปต์ตอนล่าง อันได้แก่บริเวณแม่น้ำไนล์แตกสาขาออกแล้วไหลลงสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน บริเวณนี้เป็นที่ที่อารยธรรมโบราณของอียิปต์ได้เจริญขึ้น อาณาจักรนี้มีเมืองหลวงชื่อ ฟิหรือ บุต (Pe or Buto) การปกครองของทั้งสองอาณาจักรนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ได้มีการแบ่งการบริหารแผ่นดินออกเป็นส่วน ๆ คล้ายจังหวัดในเมืองไทย เรียกตามภาษากรีกว่า โนม (Nome) มีผู้ปกครองประจำโนมแต่ละแห่งเรียกว่า โนมาร์ค (Nomarch) อียิปต์ตอนบนมีทั้งหมด 22 โนมหรือโนมัสและอียิปต์ตอนล่างแบ่งเป็น 20 โนม รวมทั้งสิ้น 42 โนม โนมแต่ละแห่งจะมีเทพเจ้าและสัญลักษณ์ของตนโดยเฉพาะ ต่อมาประมาณในปี 3000 ก่อนคริสตกาล ฟาโรห์เมนิส (Menes) แห่งอียิปต์ตอนบนได้รวมอาณาจักรทั้งสองเข้าเป็นอาณาจักรอันเดียวกันและสถาปนาราชวงศ์ขึ้นปกครองประเทศอียิปต์เป็นครั้งแรกโดยตั้งเมืองหลวงอยู่ที่นครเมมฟิส (Memphis) บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำไนล์ แม้จะรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ตาม แต่ฟาโรห์ก็ได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์แห่งอียิปต์ตอนบนและอียิปต์ตอนล่าง โนมต่าง ๆ รวมทั้งเทพเจ้าประจำโนมก็มีได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกแต่ประการใด

มาสตาบ่า (Mastaba)

คำว่า “มาสตาบ่า” เป็นคำในภาษาอาหรับ แปลว่าที่นั่ง (Bench) ชาวอียิปต์ใช้เรียกหลุมฝังศพโบราณ ซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นของขุนนาง พ่อค้าและราชบุรุษสมัยเมื่อพัน ๆ ปีมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิยมสร้างอยู่ใกล้ ๆ กับปิรามิดของกษัตริย์สมัยของตน เพื่อจะได้อาศัยบารมีพระองค์เป็นที่พึ่งในโลกหน้า ที่เรียกเช่นนั้นเพราะรูปร่างมาสตาบ่าทั่วไปคล้ายคลึงกับที่นั่งที่ชาวอียิปต์นิยมตั้งไว้หน้าบ้านสำหรับนั่งเล่น และพูดคุยกับเพื่อนฝูงที่เดินผ่านไปมา⁹

ประตูจำลอง (False Door or Stone False Door)

ประตูจำลองส่วนใหญ่จะทำจากหิน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในพิธีศาสนา ประตูชนิดนี้เปรียบเสมือนแท่นศิลาจารึกบนหลุมฝังศพที่เรียกว่า “สเตลา” (Stela) เป็นการวิวัฒนาการมาจากกำแพงศักดิ์สิทธิ์ (Palace Facade) ของสมัย

ราชอาณาจักรเก่า ประตูจำลองนี้จะสกัดเป็นรูปร่างประตูบนผนังหินและแกะสลักด้วยลวดลายต่าง ๆ โดยปรักติแล้วจะอยู่บนผนังด้านทิศตะวันตกของอารามเสมอ ลักษณะทั่วไปเหมือนประตูจริงแต่ไม่สามารถเปิดออกได้ ถือกันว่าเป็นทางเชื่อมระหว่างโลกปัจจุบันกับโลกหน้า และเป็นที่เข้าออกของดวงวิญญาณอีกด้วย¹⁰

พิธีซัซเซ็ด (Hob-Sud or Sed Festival)

เป็นพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อการต่ออายุให้กับกษัตริย์เพื่อที่จะได้เป็นหนุ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และสามารถปกครองประเทศให้ยาวนานต่อไปอีก พิธีนี้จะกระทำต่อเมื่อกษัตริย์ได้ปกครองประเทศมาแล้ว 30 ปี และจะกระทำซ้ำอีกในทุก ๆ 3 ปี แต่เข้าใจว่ากษัตริย์ส่วนมากจะเข้าสู่พิธีนี้ก่อนกำหนด พิธีซัซเซ็ดนี้จะกระทำในอารามประกอบพิธีศพ (Mortuary Temple) เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจของฟาโรห์ที่จะมีชีวิตที่ยั่งยืนนานที่สุด และหากต้องเสียชีวิตลงก็ขอให้ได้ปกครองอียิปต์ต่อไปในโลกหน้าด้วย¹¹

1. Edwards, *The Pyramids of Egypt*, (Middlesex, England : Penguin Books, 1982)
p. 53.
2. Ibid., p. 55.
3. Ibid., p. 58.
4. Sir Banister Fletcher, *A History of Architecture on the Comparative Method*,
(New York : Charles Scribner's Sons, 1963, 17th Edition), p. 29. and Jordan,
R. Furneaux, *Western Architecture*, (London : Thames and Hudson, 1983)
p. 8.
5. Edwards, *The Pyramids of Egypt*, op. cit., p. 68.
6. John Romer, *People of the Nile*, (New York : Crown Publishers, 1982) p. 66.
7. Fletcher, op. cit., p. 29.
8. Edwards, op. cit., p. 65.
9. Ibid., p. 39.
10. John Baines, Jaromir Malek, *Atlas of Ancient Egypt*, (Oxford : Phaidon Press,
1984) p. 62.
11. Ibid., p. 227.

บรรณานุกรม

1. ชิตินา พัทธพงษ์ไพรวรรณ “ประวัติศาสตร์ ยุคโบราณ” คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บ. ไทยวัฒนาพานิช พิมพ์ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2526.
2. ร.ศ. นันทนา กบิลกาณจน์ “ประวัติศาสตร์และอารยธรรมโลก ยุคโบราณจนถึง ค.ศ. 1789” คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2526.
3. จำเริญ สัมพันธ์รักษ์ “สphinx และปิรามิด” บ็ลส์เอเชนส์ พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2526.
4. Aldred, Cyril, *Egyptian Art*, London : Thames and Hudson, 1980.
5. Baines, John, Malek, Jaromir, *Atlas of Ancient Egypt*, Oxford : Phaidon Press, 1984.
6. Casson, Lionel, *Ancient Egypt*, New York : Time Incorporated, N.Y. 1965.
7. Edwards, I.E.S., *The Pyramids of Egypt*, Middlesex, England : Penguin Books, 1982.
8. Fletcher, Sir Banister, *A History of Architecture on the Comparative Method*, New York : Charles Scribner's sons, 1963, 17th Edition by R.A. Cordingley.
9. Jordan, F. Furneaux, *Western Architecture*, London : Thames and Hudson, 1983.
10. Roemer, John, *People of the Nile*, New York : Crown Publishers, Inc., 1982.

แนวคิดภาพ

จากหนังสือ “The Pyramids of Egypt”

ภาพที่ 1 และภาพที่ 6

จากหนังสือ “A History of Architecture on the Comparative Method”

ภาพที่ 2, 3, 4, 5 และภาพที่ 7